

343.241(497.11)

POJAM I VRSTE PREKRŠAJNIH SANKCIJA

Prof. dr Miodrag Jović*

Apstrakt:

Sankcije kaznenog prava uopšte, pa, prema tome, i prekršajnog prava predstavljaju represivnu reakciju koju preduzima država kao predstavnik određenog društva u cilju njegove zaštite od štetnih posledica koje mu se nanose vršenjem kaznenih, tj. prekršajnih delikata.

Kakav će biti sistem kaznenih sankcija uopšte, odnosno kakav će biti sistem prekršajnih sankcija zavisi od obima i strukture prekršaja, ali i od orijentacije kaznene politike države kojoj pripada taj sistem.

Ali, ne samo od toga. Ovaj sistem zavisi i od odnosa koji vladaju u konkretnom društvu, odnosno od stepena njegovog demokratskog razvoja, pa ukoliko je društvo više zasnovano na principima demokratije, onda će utoliko sistem sankcija biti manje represivan a više preventivan. I obrnuto.

Donošenje novog Zakona o prekršajima 2013. godine, koji na drugačiji način reguliše materiju prekršajnog prava u odnosu na prethodno prekršajno zakonodavstvo, dalo je dovoljno povoda autoru ovog rada da obrati pažnju na jedan poseban segment materija nog prekršajnog prava – sistem prekršajnih sankcija i ukaže na neke novine, odnosno drugačiji način regulisanja prekršajnih sankcija.

Ključne reči: prekršajno pravo, prekršajne sankcije, kazna zatvora, novčana kazna, rad u javnom interesu, kazneni poeni, opomena, zaštitne mere, vaspitne mere.

I Pojam i opšte karakteristike prekršajne sankcije

Pojam

Prekršajne sankcije predstavljaju mere pomoću kojih društvena zajednica, tj. država preko svojih organa reaguje na prekršajne postupke pojedinaca – članova te zajednice. Drugačije rečeno, prekršajne sankcije su mere koje se propisuju, izriču i primenjuju prema učiniocima prekršajnih dela u cilju suzbijanja njihovog vršenja.

* Redovni profesor Departmana za pravne nauke Univerzietu u Novom Pazaru, e-mail: m.jovic@uninp.edu.rs.

Osnovni cilj (tj. svrha) propisivanja, izricanja i primene prekršajnih sankcija, jeste obezbeđenje nesmetanog funkcionisanja pravnog sistema države. Taj cilj se postiže razvijanjem društvene discipline koja se najbolja izražava kroz savesno postupanje i poštovanje propisa od strane građana, a time i poštovanje pravnog sistema države u celini. S' obzirom da je svrha propisivanja, izricanja i primene prekršajnih sankcija poštovanje pravnog sistema od strane građana i uticaja da niko ubuduće ne čini prekršaj (specijalna i generalna prevencija), proizilazi da pravni sistem treba da poštuju kako građani koji su već bili osuđeni za učinjene prekršaje (specijalna prevencija), tako i svi drugi građani kao potencijalni učinioci prekršaja da ne vrše prekršaje (generalna prevencija). Dakle, u pitanju je kako specijalna prevencija, tako i generalna prevencija.

Kao i za krivične sankcije, tako i za prekršajne sankcije važi princip legaliteta (zakonitosti). To znači, da bi se prekršajne sankcije mogle primeniti prema učiniocima prekršaja, shodno pomenutom principu, one moraju biti propisane pre nego što prekršaj bude učinjen. Ako je posle učinjenog prekršaja izmenjen propis kojim je predviđena blaža vrsta sankcije ili njen niži iznos, primeniće se novi propis pošto je on blaži za učinioca. Inače, prekršajne sankcije se mogu propisati zakonom i drugim pravnim propisom (tj. podzakonskim aktima kao što su to npr. uredba ili odluka). U tom smislu, organi ovlašćeni za donošenje propisa o prekršajima mogu propisivati samo sankcije predviđene Zakonom o prekršajima, i to u granicama koje određuje ovaj zakon. Isto tako, pomenuti organi mogu propisivati prekršajne sankcije samo za povrede propisa koji oni donose u okviru svoje nadležnosti urvrđene ustavom i zakonom, ali pod uslovima koje je odredio Zakon o prekršajima. Međutim, organ koji je ovlašćen da propisuje prekršajne sankcije, ovo pravo ne može preneti nekom drugom organu (čl. 4. st. 2. 3. i 4. ZOP-a). To, u stvari, znači da je, u zavisnosti od toga koja je prekršajna sankcija u pitanju, određeno i kojim se propisom ta sankcija može propisati, odnosno koji je organ ovlašćen da je propiše.

Prekršajne sankcije su bile i ostale prinudno sredstvo države u suzbijanju prekršajnog postupanja (ponašanja) pojedinaca. One su prinudnog karaktera, jer se preduzimaju protiv volje učinioca prekršaja i u svojoj biti predstavljaju određeno zlo koje se nanosi učiniocu, a koje se sastoji u uskraćivanju ili ograničavanju njegovih sloboda i prava. Prekršajne sankcije izriče sud (prekršajni sud) u zakonito sprovedenom prekršajnom postupku.

Iz izloženog se može zaključiti da je prekršajna sankcija prinudna mera, odnosno sredstvo za suzbijanje vršenja prekršajnih dela, koju izriče prekršajni sud učiniocu prekršaja, u postupku i pod uslovima koji su određeni prekršajnim zakonodavstvom, a koja se sastoji u uskraćivanju ili ograničavanju slobode i prava, ili pak u upozorenju (opomeni) učinioca da do ovoga može doći ukoliko ponovo učini prekršaj.

Opšte karakteristika prekršajne sankcije.

Sve prekršajne sankcije imaju određene karakteristike koje su im zajedničke i koje bi se zbog toga mogle nazvati elementima prekršajne sankcije. To su sledeće karakteristike:

- 1) Primene prekršajne sankcije vezana je za postojanje prekršajanog dela – prekršaja;
- 2) Analogno određenosti prekršaja i prekršajne sankcije su određene (propisane) u zakonu ili drugom pravnom propisu, s' tim što kazna zatvora može biti propisana samo zakonom;
- 3) Prekršajne sankcije mogu biti izrečene od strane prekršajnog suda, osim u dva slučaja kada je u pitanju izricanje novčane kazne. Prvi slučaj je kada novčanu kaznu izriče Republička komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki koja je i nadležna za vođenje prvostepenog prekršajnog postupka za prekršaje predviđene u Zakonu o javnim nabavkama, a drugi slučaj kada to čini ovlašćeni organ, odnosno ovlašćeno lice po prekršajnom nalogu (čl. 87. ZOP);
- 4) Prekršajne sankcije imaju karakter prinude u odnosu na učinioca, jer se vrše protiv njegove volje;
- 5) Primena prekršajnih sankcija je ograničena, jer se ne mogu izreći određenoj kategoriji fizičkih lica (tj. licima mlađim od 14 godina), niti određenim kategorijama pravnih lica (tj. Republici Srbiji, teritorijalnoj autonomiji i jedinici lokalne samouprave i njihovim organima), s' obzirom da ovi subjekti ne podležu prekršajnoj odgovornosti;
- 6) Sve prekršajne sankcije imaju istu svrhu propisivanja, izricanja i primene a to je da se poštuje pravni sistem od strane građana i da se u buduću ne čine prekršaji (čl. 5. st. 2. ZOP-a).

II Vrste prekršajnih sankcija

Savremeno prekršajno pravo poznaje više vrsta prekršajnih sankcija koje, iako su različite po svojoj sadržini i karakteru dejstva, ipak istovremeno egzistiraju u prekršajnom zakonodavstvu.

Naše pozitivno prekršajno zakonodavstvo predviđa sledeće vrste prekršajnih sankcija: 1) kazne, 2) kaznene poene, 3) opomenu, 4) zaštitne mere i 5) vaspitne mere (čl. 32. ZOP). Prethodni Zakon o prekršajima predviđao je četiri vrste sankcije, odnosno sve kao i sadašnji zakon, osim kaznene poene koji su pod sličnim nazivom: „kazneni poeni sa poništenjem vozačke dozvole“ predstavljali samo posebnu vrstu kazne. Za razliku od prethodnog i sadašnjeg, prekršajno zakonodavstvo bivše SFRJ je predviđalo samo dve prekršajne sankcije: kazne i zaštitne mere. Međutim, ne treba shvatiti da povećani broj sankcija automatski povećava represivnost sistema prekršajnih sankcija. Naprotiv, u primeru sistema prekršajnih sankcija naše bivše i sadašnje države se jasno vide da su

novopredviđene prekršajne sankcije, u sada važećem prekršajnom zakonodavstvu (opomena, vaspitne mere i kazneni poeni), takve prirode da nemaju (prioritetno) prinudni karakter. Naime, njihovo propisivanje, izricanje i primena upravo umanjuju represivnost a povećavaju preventivni i vaspitni uticaj organa gonjenja, što se posebno odnosi na opomenu i vaspitne mere.

KAZNA

Teorija kaznenog prava ističe da kazna predstavlja najstariju i skoro do kraja XIX veka jedinu vrstu sankcije. To je zapravo sankcija koja i danas, u savremenom društvu, ima najširu primenu. Ona igra ulogu stožera svakog kaznenog sistema. Naime, iako su kazneni sistemi savremenih država relativno prošireni i drugim vrstama sankcija, kazna je i dalje ostala njihova najvažnija sankcija.

Inače, u kaznenom pravu uopšte, ova vrsta sankcije se može odrediti u formalnom i materijalnom smislu. Određivanjem formalnog pojma kazne ističu se pravni elementi kazne, a zanemaruje njena suština. Dakle, kazna se predstavlja kao pravni fenomen, a ne kao realna društvena pojava. S' druge strane, određivanjem materijalnog pojma kazne, ona se predstavlja kao realna društvena pojava, tj. mera za zaštitu društva, ali se zanemaruje da je ta pojava pravno uobličena, te da kao takva mora da sadrži i pravne elemente. Imajući u vidu očigledne nedostatke navedenih pojmova, danas je najprihvaćeniji materijalno – formalni pojam kazne prema kome kazna mora istovremeno da odrazi njenu suštinu (odnosno njen društveni zadatak) ali i njena pravna obeležja (tj. formu kroz koju se izražava njena suština). U tom smislu kazna se može definisati kao prinudna mera koja je predviđena u pravnom propisu, koju nakon sprovedenog postupka izriče sud učiniocu kaznenog delikta (prekršaja, prestupa ili krivičnog dela) u cilju zaštite određenih društvenih vrednosti, a koja se sastoji u oduzimanju ili ograničavanju učiniočevih sloboda i prava.

S' obzirom da je prekršajno pravo deo kaznenog prava, to u prekršajnom pravu, kao i u krivičnom, kazna predstavlja osnovnu i najtežu vrstu sankcije. Kazna se izriče odgovornim učiniocima prekršaja u cilju suzbijanja vršenja prekršajnih delikata – prekršaja. U okviru opšte svrhe prekršajnih sankcija, svrha kazne, odnosno kažnjavanja je da se izrazi društveni prekor učiniocu zbog učinjenog prekršaja i da se utiče na njega da ubuduće ne čini prekršaje (tzv. specijalna prevencija), ali, isto tako, i na sva ostala lica da ne čine prekršaje (tzv. generalna prevencija).

Kaznu za učinjeni prekršaj izriče prekršajni sud i to u zakonito sprovedenom prekršajnom postupku, kojom se oduzimaju ili ograničavaju određena prava i slobode učiniocu prekršaja. Inače, a što je u skladu sa principom zakonitosti, za prekršaj se može izreći samo ona kazna koja je za taj prekršaj bila propisana pre nego što je učinjen.

Naše prekršajno zakonodavstvo je odredbom čl. 33. st. 1. ZOP-a predvidelo tri vrste kazne: 1) kaznu zatvora, 2) novčanu kaznu i 3) kaznu rada u javnom interesu. Postojanje više vrsta kazni je neophodno, jer se jedino tako može ostvariti bolja individualizacija u kažnjavanju, odnosno da se svakom učiniocu, za svaki konkretno učinjeni prekršaj, odredi ona kazna sa kojom će se najbolje postići svrha kažnjavanja.

U okviru kaznenog sistema može se vršiti deoba kazni po različitim kriterijumima. Kada je u pitanju sistem prekršajnih kazni čini se da je najbolja podela po kriterijumu samostalnosti u izricanju kazne. U tom smislu se prekršajne kazne mogu podeliti na glavne i sporedne. Glavne kazne su one koje se mogu izreći isključivo samostalno, a sporedne samo uz glavnu kaznu. Naš zakonodavac je odredbom čl. 36. ZOP-a predvideo kao glavnu kaznu samo kaznu zatvora, dok se novčana kazna i kazna rada u javnom interesu mogu izreći i kao glavne i kao sporedne kazne.

Međutim, moguće su podele kazni i po drugim kriterijumima. Pa tako, na primer, prema dobru koje kazna pogađa, one se mogu podeliti na kazne protiv slobode, protiv imovine, itd. Isto tako, prekršajne kazne se mogu podeliti i prema vremenu trajanja, pa u tom smislu kazne mogu biti trajne i vremenske. Trajna kazna je novčana kazna, dok su vremenske kazne kazna zatvora i kazna rada u javnom interesu.

Inače, za jedan prekršaj koji je učinjen od strane fizičkog lica može se propisati i kazna zatvora i novčana kazna koje se mogu izreći zajedno, dok se za prekršaj pravnog lica može propisati samo novčana kazna (čl. 34. ZOP).

1. Kazna zatvora

Kazna zatvora se sastoji u odzimanju slobode kretanja učiniocu prekršaja za jedno određeno vreme. Ova vrsta kazne predstavlja osnovnu, najvažniju i najtežu kaznu u našem kaznenom sistemu. S' obzirom da se radi o teškoj vrsti kazne, to je onda logično da se kazna zatvora propisuje za teže prekršaje. Verovatno je to i razlog što se ova vrsta kazne (tj. zatvor) može propisati samo zakonom, a ne i drugim pravnim propisima kojima se, inače, mogu propisivati prekršaji i kazne za njihove učinioce.

Kazna zatvora se izriče i primenjuje samo prema fizičkim licima – učiniocima prekršaja, što je, imajući u vidu njenu prirodu i specifičnost, sasvim logično i razumljivo.

Prekršajna kazna zatvora se ne može propisati u trajanju kraćem od jednog dana ni dužem od šezdeset dana. Ova vrsta kazne se ne može izreći trudnoj ženi, posle navršena tri meseca trudnoće, ni majci deteta koje nije navršilo jednu godinu života. Ako je dete mrtvo rođeno ili ako je umrlo posle porođaja, kazna zatvora se ne može izreći majci umrlog deteta dok ne protekne šest meseci od dana porođaja (čl. 37. st. 1. i 2. ZOP).

Za razliku od drugih vrsta kazni, kazna zatvora se može izreći samo kao glavna kazna.

2. Novčana kazna

Novčana kazna spada u, tzv. imovinske kazne. Teorija kaznenog prava, pre svega krivičnog, ističe da su imovinske kazne nastale veoma rano još u doba pretvaranja privatne osvete u otkupninu (kompoziciju). Otkupninu je država favorizovala, jer je jedan deo naplaćenih sredstava pripadao njoj na ime posredovanja između oštećenog i učinioca kaznenog delikta (dela), a drugi deo oštećenom licu. Vremenom su ova dva dela otkupnine (kompozicije) dobila samostalnost, tako da se prvi deo transformisao u novčanu kaznu koja ima javnopravni karakter, a drugi deo se transformisao u naknadu štete koja ima građanskopravni karakter. U srednjem veku se, npr. pored drugih kazni, vrlo često primenjivala, tzv. globa, odnosno neka vrsta novčane kazne. Kasnije se je pojavila i konfiskacija imovine kao kazna koja je, u stvari, predstavljala nasilno oduzimanje imovinskih vrednosti i prava.

U ranijem periodu novčana kazna je vrlo često primenjivana kao zamena za kratke kazne zatvora, međutim, danas ova vrsta kazne ima svoje samostalno mesto, pre svega, u sistemu krivičnih sankcija, jer ne predstavlja više alternativu kratkim kaznama zatvora.

U prekršajnom pravu, slično kao i u krivičnom, novčana kazna se sastoji u obavezi osuđenog (tj. učinioca prekršaja) da plati određeni novčani iznos državi. Novčana kazna je vrsta kazne koja se vrlo često propisuje za učinjene prekršaje. Za razliku od kazne zatvora, novčana kazna se, osim zakonom, može propisati još i uredbom ili odlukom skupštine autonomne pokrajine, skupštine opštine, skupštine grada ili skupštine grada Beograda. Dakle, proizilazi da se novčana kazna može propisati svim propisima kojima se određuju i prekršaji, dok se kazna zatvora, kao što je već rečeno, može propisati samo zakonom, tako da je njeno propisivanje vezano samo za prekršaje koji se propisuju zakonom.

S' obzirom da se za jedan prekršaj može propisati i kazna zatvora i novčana kazna koje se mogu izreći zajedno (ali i ne moraju), to praktično znači da se novčana kazna može izreći ili kumulativno sa kaznom zatvora (tj. da se obe ove kazne zajedno izreknu učiniocu prekršaja) ili alternativno sa kaznom zatvora (odnosno da se samo jedna od ovih kazni izrekne učiniocu prekršaja). Kada su novčana kazna i kazna zatvora propisane alternativno, kazna zatvora se izriče samo za prekršaje kojim su bile prouzrokovane teže posledice ili za prekršaje koji ukazuju na veći stepen krivice učinioca (čl. 36. st. 3. ZOP).

Naš zakonodavac je, u zavisnosti od toga za koje subjekte prekršaja se predviđa i kojim propisom se predviđa, novčanu kaznu prvenstveno propisao u različitim rasponima, a izuzetno i u fiksnom iznosu. Pa tako, odredbom čl. 39. st. 1. ZOP-a predviđeno je da se zakonom ili uredbom novčana kazna može propisati:

- 1) za fizičko lice ili odgovorno lice u rasponu od 5.000 do 150.000 dinara;

- 2) za pravno lice u rasponu od 50.000 do 2.000.000 dinara;
- 3) za preduzetnika u rasponu od 10.000 do 500.000 dinara.

U st. 2. navedenog člana predviđeno je da se odlukom skupštine autonomne pokrajine, skupštine opštine, skupštine grada ili skupštine grada Beograda mogu propisati novčane kazne od minimalnog iznosa do polovine najvišeg iznosa propisanog raspona iz st. 1. istog člana. To praktično znači da napred navedenim aktima za fizičko lice ili odgovorno lice novčana kazna može biti propisana u rasponu od 5.000 do 75.000 dinara, za pravno lice u rasponu od 50.000 do 1.000.000 dinara, a za preduzetnika u rasponu od 10.000 do 250.000 dinara.

Međutim, kao što je već pomenuto, zakonodavac je predvideo i izuzetno propisivanje novčane kazne u fiksnom iznosu, tako što je odredbom st. 3. istog člana propisao da je taj fiksni iznos za fizičko lice i odgovorno lice od 1.000 do 10.000 dinara, za preduzetnika od 5.000 do 50.000 dinara, a za pravno lice od 10.000 do 100.000 dinara.

Kao posebno važan izuzetak zakonodavac je odredio da se za neke vrste prekršaja novčana kazna može propisati i na drugi način, pri čemu ova kazna može i da prelazi gore navedene maksimume novčane kazne. U tom smislu je odredbom st. 4. istog člana predviđeno da se za prekršaje iz oblasti: javnih prihoda, javnog informisanja, carinskog poslovanja, spoljnotrgovinskog poslovanja, deviznog poslovanja, životne sredine, prometa robe i usluga i prometa hartijama od vrednosti mogu zakonom propisati kazne u srazmeri sa visinom pričinjene štete ili neizvršene obaveze, vrednosti robe ili druge stvari koja je predmet prekršaja, ali ne više od *dvadesetostrukog iznosa* tih vrednosti, s' tim da taj iznos *ne prelazi petostruki iznos najvećih novčanih kazni* koje se mogu izreći po odredbi navedenog čl. 39. st. 1. ZOP-a. Time je, u stvari, u skladu s' principom legaliteta propisan opšti maksimum novčane kazne, za slučajeve kada se za prekršaje iz napred navedenih oblasti kazna izriče u srazmeri sa pričinjenom štetom, vrednošću stvari ili ostvarene imovinske koristi. To praktično znači, da za fizičko i odgovorno lice novčana kazna (za učinjene prekršaje iz navedenih oblasti) maksimalno iznosi 750.000 dinara, za pravno lice 10.000. 000 dinara, a za preduzetnika 2.500.000 dinara.

Rok plaćanja novčane kazne. Za plaćanje novčane kazne u presudi i prekršajnom nalogu se određuje rok koji ne može biti duži od 15 dana od dana pravnosnažnosti presude, a u slučaju da je izjavljena žalba, onda od dostavljanja drugostepene presude. Kada je u pitanju prekršajni nalog, onda je rok plaćanja novčane kazne osam dana od dana uručenja prekršajnog naloga.

U opravdanim slučajevima sud može da donese rešenje kojim se dozvoljava isplata (plaćanje) novčane kazne u ratama. U tom slučaju sud će odrediti način i rok plaćanja, koji ne može biti duži od šest meseci, pod uslovom da su prethodno plaćeni troškovi postupka. Na ovo rešenje suda nije dozvoljena žalba.

Ukoliko dođe do toga da kažnjeno lice, kome je dozvoljeno da novčanu kaznu isplaćuje u ratama, ne vrši uplate uredno, sud može rešenjem opozvati svoju

odluku o plaćenju novčane kazne u ratama. Protiv ovog rešenja suda nije dozvoljena žalba.

Zamena neplaćene novčane kazne. Ako fizičko lice, preduzetnik ili odgovorno lice u pravnom licu, kome je za prekršaj izričena novčana kazna istu ne plati (u celini ili delimično), sud može kažnjenom licu izrečenu novčanu kaznu zameniti kaznom zatvora računajući po 1.000 dinara novčane kazne za jedan dan zatvora, s' tim što kazna zatvora ne može trajati kraće od jednog dana ni duže od šezdeset dana. Ako je pored novčane kazne kažnjenom licu bila izrečena i kazna zatvora, onda ukupna kazna zatvora (tj. izrečena i zamenjena) ne može trajati duže od devedeset dana. Do zamene neplaćene novčane kazne kaznom zatvora neće doći u slučaju kada je novčana kazna izrečena prema pravnom licu ili prema maloletniku. To je i razumljivo, jer, po prirodi stvari, pravnom licu nije moguće zameniti neplaćenu novčanu kaznu kaznom zatvora, već će se ona prinudno naplatiti. Isto tako, zakonodavac je predvideo da se ni prema maloletniku ne može primeniti zamena neplaćene novčane kazne kaznom zatvora, nego se novčana kazna može samo prinudno naplatiti i to iz imovine roditelja ili iz imovine drugog lica koje je zaduženo da se stara o maloletniku, naravno, ako maloletnik nema vlastite imovine. Međutim, ukoliko maloletnik ima vlastitu imovinu, onda će se novčana kazna prinudno naplatiti na njegovoj imovini (čl.41. st. 7. ZOP-a).

Kada sud, s' obzirom na težinu prekršaja, visinu neplaćene novčane kazne i imovinske mogućnosti osuđenog oceni opravdanim može umesto kazne zatvora odrediti da se kažnjenom licu neplaćena novčana kazna zameni radom u javnom interesu. U tom slučaju osam sati rada u javnom interesu zamenjuje 1.000 dinara novčane kazne, odnosno jedan dan zatvora, s' tim što ovaj rad ne može da traje duže od 360 sati, (čl. 41. st. 3. ZOP-a).

Ukoliko se desi da zamena kaznom zatvora ili kaznom rada u javnom interesu ne „pokriva“ ceo iznos neplaćene novčane kazne, onda će se ostatak novčane kazne naplatiti prinudno.

Ako se desi da posle odluke suda o zameni neplaćene novčane kazne kažnjeno fizičko lice isplati novčanu kaznu, onda se kazna zatvora ili kazna rada u javnom interesu neće izvršiti, a ako je izvršenje započeto, a kažnjeno lice isplati ostatak izrečene novčane kazne, onda će se obustaviti izvršenje kazne zatvora, odnosno kazne rada u javnom interesu (čl. 41. st. 5. ZOP-a). Inače, na zamenu neplaćene novčane kazne shodno se primenjuju odredbe Zakona o izvršenju krivičnih sankcija (čl. 41. st. 8. ZOP-a).

3. Rad u javnom interesu

Rad u javnom interesu ali pod nazivom: rad u korist lokalne zajednice (*community service*), sa još nekim merama, je najpre prihvaćen u anglosaksonskom kaznenom zakonodavstvu (zakonodavstva SAD, Kanade, Australije i V. Britanije). Devedesetih godina XX-og veka ovu meru su eksperimentalno ili kao jednu od mogućih sankcija uvela i zakonodavstva većine evropskih država (Holandija,

Danska, Švedska, Norveška, Francuska, Nemačka i dr.), kao i zakonodavstva država koje su nastale raspadom SFRJ (Hrvatska, BiH i dr.).

Naše krivično zakonodavstvo je ovu vrstu kazne uvelo u sistem krivičnih sankcija Krivičnim zakonikom iz 2005. godine. Slično, ako ne i identično krivičnom zakonodavstvu, naše prekršajno zakonodavstvo je, takođe, uvelo kaznu rada u javnom interesu u sistem prekršajnih sankcija i to Zakonom o prekršajima iz 2005. godina. Do tada ova vrsta prekršajne kazne nije postojala u prekršajnom pravu, odnosno zakonodavstvu.

I naše pozitivno prekršajno zakonodavstvo (ZOP iz 2013. godine), takođe, predviđa rad u javnom interesu kao vrstu kazne, pored kazne zatvora i novčane kazne. U tom smislu zakonodavac je odredbom čl. 38. st. 1. ZOP-a odredio da je rad u javnom interesu neplaćeni rad u korist društva koji se ne obavlja pod prinudom, kojim se ne vređa ljudsko dostojanstvo i ne ostvaruje profit. Dakle, to je rad koji se obavlja u korist društva (tj. uže ili šire društvene zajednice), a sastoji se u tome da učinilac prekršaja u slobodno vreme, dobrovoljno (odnosno uz njegov pristanak) i besplatno, dakle, bez ostvarivanja profita obavi određene poslove koji su najčešće humanitarnog karaktera.

Rad u javnom interesu ne može trajati kraće od 20 časova ni duže od 360 časova, što praktično predstavlja opšti minimum i opšti maksimum ove vrste kazne.

Prilikom izricanje ove kazne, prekršajni sud će imati u vidu vrstu učinjenog prekršaja, uzrast, fizičku i radnu sposobnost učinioca, njegova psihička svojstva, obrazovanje, sklonosti i druge posebne okolnosti koje se odnose na njegovu ličnost, kako bi se što potpunije ostvarila individualizacije kazne a, samim tim, i svrha kažnjavanja.

Ukoliko se desi da kažnjeno lice ne obavi deo ili sve časove izrečene kazne rada u javnom interesu, prekršajni sud će ovu kaznu zameniti kaznom zatvora, tako što će za svakih započelih osam časova rada u javnom interesu odrediti jedan dan zatvora.

Inače, kao i novčana kazna i rad u javnom interesu se, za razliku od kazne zatvora, može propisati, osim zakonom, još i uredbom kao i odlukom skupštine autonomne pokrajine, skupštine opštine, skupštine grada ili skupštine grada Beograda.

Rad u javnom interesu, kao i novčana kazna, može se izreći kao glavna i kao sporedna kazna, za razliku od kazne zatvora koja se, kao što je već rečeno, može izreći samo kao glavna kazna.

KAZNENI POENI

Kazneni poeni, su prvi put predviđeni odredbama Zakona o prekršajima iz 2005. godine (čl. 34.), ali kao posebna vrsta kazne za učinjene prekršaje u saobraćaju, i time ušli u sistem prekršajnih sankcija. Svrstavanje kaznenih poena u specifičnu vrstu kazne imalo je opravdanja, jer se očekivalo da će oni, po ugledu na zakonodavstva nekih evropskih država, biti uvedeni (predviđeni) novim

saobraćajnim zakonodavstvom, a pošto se nije znalo kakva će im biti pravna priroda, to je onda, prema mišljenju prethodnog zakonodavca, bilo najprikladnije da kazneni poeni budu svrstani u okviru kazne. Za razliku od ovakvog rešenja datog u našem predhodnom prekršajnom zakonodavstvu, u većini stranih zakonodavstva kazneni poeni su predviđeni kao posebna prekršajna sankcija, a u nekim zakonodavstvima čak i kao pravna posledica osude.¹

Sada važeći Zakon o prekršajima je kaznene poene predvideo kao posebnu vrstu sankcije u sistemu prekršajnih sankcija, a ne kao posebnu vrstu kazne. Naime, zakonodavac je odredbom čl. 48. st. 1. ZOP-a predvideo da se za prekršaje protiv bezbednosti saobraćaja na putevima zakonom mogu propisati kazneni poeni u rasponu od 1 do 25 (za razliku od prethodnog zakonskog rešenja koje je predviđalo raspon kaznenih poena od 1 do 18), da bi odredbom st. 2. gore pomenutog člana predvideo da se ova prekršajna sankcija izriče uz kaznu ili opomenu pod uslovima predviđenim Zakonom o prekršajima, ako drugim zakonom nije drugačije propisano (misli se, pre svega, na Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima). Dakle, iako su kazneni poeni predviđeni kao posebna prekršajna sankcija, ova sankcija se, imajući u vidu rešenja iz Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima, ipak, nesamostalno izriče, odnosno izriče se uz području neke druge prekršajne kazne ili opomene. Prema tome, jasno je da su kazneni poeni nesamostalna ali, ipak, posebna vrsta prekršajnih sankcija, što svakako odgovara njihovoj specifičnoj pravnoj prirodi.

S' obzirom da se prekršaji (a posebno prekršaji iz oblasti saobraćaja) mogu vršiti u sticaju, to je aktuelni zakonodavac imao u vidu i odredbom čl. 49. Zakona o prekršajima regulisao način izricanja kaznenih poena u slučaju sticaja (saobraćajnih) prekršaja. U tom smislu, ako su za prekršaje u sticaju utvrđeni kazneni poeni, onda će se izreći jedinstveni kazneni poeni, koji odgovaraju zbiru svih pojedinačno utvrđenih kaznenih poena, s' tim da taj zbir ne može biti veći od 25 kaznenih poena, jer je to, u stvari, opšti maksimum ove vrste sankcije koji je zakonodavac propisao.

Uz kaznene poene, a u cilju edukacije vozača ili pak praćenja njegovog ponašanja u saobraćaju, mogu biti izrečene i određene dopunske obaveze. Vrste tih obaveza i uslovi za njihovo izricanje propisuju se posebnim zakonom.

Inače, kazneni poeni se, za odgovarajući prekršaj, mogu izreći vozaču koji u vreme izvršenja prekršaja poseduje vozačku dozvolu izdatu u Republici Srbiji ili vozaču koji se nalazi pod zaštitnom merom zabrane upravljanja motornim vozilom, odnosno kome je pravnosnažnom odlukom zabranjeno upravljenje motornim vozilom.

OPOMENA

U teoriji kaznenog prava i zakonodavstvu opomena (u krivičnom pravu nosi naziv sudska opomena) predstavlja posebnu vrstu sankcije koja po svojoj

¹ Tako su, primera radi, u zakonodavstvu Republike Hrvatske kazneni poeni predviđeni kao pravna posledica osude.

suštini, odnosno prirodi označava prekor koji se upućuje učiniocu zbog učinjenog kaznenog delikta (npr. krivičnog dela ili prekršaja). Opomenom se, u stvari, učinilac upozorava da u buduće ne čini kaznene delikte, jer zbog toga može biti kažnjen.

Imajući u vidu da predstavlja samo deo ili granu kaznenog prava, onda je sasvim logično da i u prekršajnom pravu opomena predstavlja vrstu sankcije u sistemu prekršajnih sankcija. To je zapravo treća (po redu), i ujedno najlakša vrsta prekršajne sankcije koja se učiniocu prekršaja može izreći umesto novčane kazne, pod uslovom da postoje okolnosti koje u znatnoj meri umanjuju njegovu odgovornost, tako da se može očekivati da će se učinilac u buduće kloniti vršenja prekršaja i bez izricanja kazne (čl. 50. st. 1. ZOP).

Pored navedenih opštih uslova za izricanje opomene, zakonodavac je predvideo da se ova sankcija može izreći i za prekršaj koji se ogleda u neispunjavanju propisane obaveze ili pak u nanošenju kakve štete, u koliko je učinilac posle pokretanja postupka, a pre donošenja presude ispunio propisanu obavezu, odnosno otklonio ili nadoknadio štetu koju je prouzrokovao činjenjem prekršaja (čl. 50. st. 2. ZOP).

Prema tome, može se zaključiti da se svrha primene ove vrste prekršajne sankcije sastoji u izbegavanju izricanja novčane kazne učiniocu prekršaja, onda kada to nije nužno za ostvarivanje svrhe kažnjavanja, odnosno kada će se i samim izricanjem opomene postići cilj kažnjavanja.

Na kraju, treba posebno istaći da izricanje opomene, umesto novčane kazne, ne isključuje mogućnost izricanja kaznenih poena ili zaštitnih mera, naravno, ukoliko postoje uslovi za njihovu primenu koje je zakon predvideo, propisao.

ZAŠTUTNE MERE

Zaštine mere predstavljaju posebnu vrstu sankcije u sistemu prekršajnih sankcija. One su, za razliku od kazni, preventivnog karaktera. Odnosno, zaštitnim merama se deluje na otklanjanje uslova ili stanja koji omogućavaju ili podstiču učinioca na ponovno vršenje prekršaja. To je, zapravo, njihova prevashodna svrha, koja je specijalno – preventivnog karaktera.

Zaštitne mere se mogu propisati samo zakonom i uredbom (čl. 51. st. 2. ZOP-a) i mogu se izreći uz izrečenu kaznu, opomenu ili vaspitnu meru. Međutim, ove mere se izuzetno mogu izreći i samostalno, pod uslovom da je takva mogućnost propisana (čl. 53. st. 2. i 3. ZOP).

Zakonodavac je odredbom čl. 52. st. 1. ZOP-a predvideo sledeće vrste zaštitnih mera:

- 1) Oduzimanje predmeta;
- 2) Zabrana vršenja određenih delatnosti;
- 3) Zabrana pravnom licu da vrši određene delatnosti;
- 4) Zabrana odgovornom licu da vrši određene poslove;
- 5) Zabrana upravljenja motornim vozilom;

- 6) Obavezno lečenje zavisnika od alkohola i psihoaktivnih supstanci;
- 7) Obavezno psihijatrijsko lečenje;
- 8) Zabrana prisutupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja;
- 9) Zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama;
- 10) Javno objavljivanje presude;
- 11) Udaljenje stranca sa teritorije Republike Srbije i
- 12) Oduzimanje životinja i zabrana držanja životinja.

Dakle, Zakonom o prekršajima je predviđeno dvanaest zaštitnih mera koje se, kao što je već rečeno, mogu samo zakonom ili uredbom propisati i izreći za konkretno učinjeni prekršaj, s' tim što se zaštitne mere: oduzimanje predmeta; obavezno lečenje zavisnika od alkohola i psihoaktivnih supstanci, obavezno psihijatrijskog lečenje; zabrana pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja i udaljenje stranca sa teritorije Republike Srbije mogu izreći i kad nisu predviđene propisom kojim je određen prekršaj ali, naravno, samo pod uslovima koje je propisao pomenuti zakon (čl. 52. st. 2. ZOP).

Zakonodavac je, takođe, predvideo i izvesna ograničenja u izricanju nekih zaštitnih mera određenoj kategoriji učinilaca prekršaja. Naime, odredbom čl. 52. st. 3. ZOP-a predviđeno je da se zaštitne mere: zabrana vršenja određene delatnosti i javno objavljivanje presude ne mogu izreći maloletniku (tj. licu starosti od 14 do 18 godina).

Inače, prema učiniocu prekršaja može biti izrečena jedna ili više zaštitnih mera, naravno, ako za to budu ispunjeni uslovi koji su predviđeni Zakonom o prekršajima ili drugim zakonima (čl. 53. st. 1. ZOP). Ako se za više prekršaja u sticaju presudom utvrdi više zaštitnih mera iste vrste (za koje je propisano da će se izreći u određenom trajanju), onda će se izreći jedinstvena zaštitna mera čije će trajanje biti jednako zbiru trajanja pojedinačno utvrđenih zaštitnih mera, s' tim da ta jedinstvena zaštitna mera ne može svojim trajanjem preći najvišu zakonsku granicu trajanja te vrste zaštitne mere (čl. 67. ZOP).

Na kraju, treba reći da većina ovih zaštitnih mera ima dosta sličnosti sa merama bezbednosti predviđenim u Krivičnom zakoniku.

1. Oduzimanje predmeta

Oduzimanje predmeta predstavlja zaštitnu meru kojom se omogućuje da se od učinioca prekršaja oduzmu predmeti koji su bili upotrebljeni za izvršenje prekršaja, ili su bili namenjeni za izvršenje prekršaja, ili su pak u pitanju predmeti koji su nastali izvršenjem prekršaja (čl. 54. st. 1. ZOP-a). Iz ovakve formulacije proizilazi da je oduzimanje predmeta fakultativna zaštitna mera. Međutim, propisom kojim se određuju prekršaj može se predvideti i obavezno izricanje ove zaštitne mere (čl. 54. st. 4. ZOP-a). Očigledno je da je svrha ove mere da se otkloni opasnost od ponovnog vršenja prekršaja.

Predmeti o kojima je reč mogu se oduzeti i u slučaju kad se prekršajni postupak ne završi presudom kojom se okrivljeni oglašava odgovornim, ukoliko to zahtevaju interesi opšte bezbednosti ili razlozi morala, kao i u drugim slučajevima određenim posebnim zakonom, o čemu se donosi posebno rešenje na koje okrivljeni ima pravo žalbe (čl. 54. st. 5. ZOP).

Ukoliko se desi da učinilac prekršaja samovoljno otuđi ili uništi predmete, ili na drugi način onemogući njihovo oduzimanje, tada će se u presudi odrediti da plati novčani iznos koji odgovara vrednosti predmeta (čl. 54. st. 3. ZOP).

Oduzeti predmeti se uništavaju ili se pak prodaju ili predaju zainteresovanom organu ili organizaciji. Odluku o tome kako će se postupiti sa oduzetim predmetima donosi sud (koji je i doneo presudu), u skladu sa posebnim propisima kojima se to reguliše.

Inače, oduzimanjem predmeta ne dira se u pravo trećih lica na naknadu štete od učinioca prekršaja.

2. Zabrana vršenja određenih delatnosti

Ovom zaštitnom merom se privremeno zabranjuje (tj. ne dozvoljava) učiniocu prekršaja da obavlja određenu privrednu ili drugu delatnost za koju se izdaju dozvola od strane nadležnog organa ili koja se upisuje u odgovarajući registar (čl. 55. st. 1. ZOP).

Kao opšti uslovi za izricanje mere zabrane vršenja određenih delatnosti Zakonom o prekršajima predviđeni su: zloupotreba delatnosti kojom se bavi učinilac da bi izvršio prekršaj i (ili) opravdano očekivanje da bi dalje vršenje te delatnosti bilo opasno po život ili zdravlje ljudi ili druge zakonom zaštićene interese. Ispunjavanje ovih uslova za izricanje zaštitne mere zabrane vršenja određenih delatnosti, tim pre dolazi u obzir, u slučaju kada propisom kojim se određuje prekršaj nisu posebno predviđeni uslovi za izricanje ove mere (čl. 55. st. 2. ZOP). To znači, da se ovim propisom mogu predvideti i drugi uslovi za izricanje ove mere. Inače, izricanje ove mere ima za cilj da se otkloni opasnost ponovnog vršenja prekršaja od strane njegovog učinioca.

Kao što je već rečeno, ova zaštitna mera je privremenog karaktera i može se izreći u trajanju od šest meseci do tri godine, a njeno trajanje računa se od dana izvršnosti presude kojom je mera izrečena, s' tim da se u vreme trajanja ove mere ne uračunava vreme koje je učinilac prekršaja proveo na izdržavanju kazne (čl. 55. st. 3. i 4. ZOP).

3. Zabrana pravnom licu da vrši određene delatnosti

Ova zaštitna mera je slična prethodnoj, s' tim što se u ovom slučaju zabrana izriče pravnom licu koje je izvršilo prekršaj u cilju da se otklone uslovi za ponovno vršenje prekršaja. Inače, ovom zaštitnom merom se pravnom licu zabranjuje (tj. ne dozvoljava) proizvodnja određenih proizvoda ili vršenje određenih poslova u

oblasti prometa robe, finansija i usluga, ili pak u zabrani vršenja drugih određenih poslova (čl. 56. st. 1. ZOP).

Opšti uslov za izricanje ove zaštitne mere je, u stvari, ocena da bi dalje vršenje određene delatnosti od strane pravnog lica koje je izvršilo prekršaj bilo opasno po život ili zdravlje ljudi, ili bi bilo štetno za privredno ili finansijsko poslovanje drugih pravnih lica, ili pak za privredu u celini. Slično kao i kod prethodne zaštitne mere, ispunjenje navedenog opšteg uslova za izricanje ove mere, tim pre, dolazi u obzir, ako propisom kojim se određuje prekršaj nisu posebno predviđeni uslovi za izricanje zaštitne mere o kojoj je reč (čl. 56. st. 2. ZOP). To praktično znači, da se ovim propisom mogu predvideti i drugi uslovi za izricanje zaštitne mere zabrane pravnom licu da vrši određene delatnosti. Inače, izricanje ove zaštitne mere ima za cilj da se otkloni opasnost ponovnog vršenja prekršaja od strane pravnog lica.

I ova mera, kao i prethodna, je određenog trajanja i može se izreći u vremenskom rasponu od šest meseci do tri godine, računajući njeno trajanje od dana izvršnosti presude.

4. Zabrana odgovornom licu da vrši određene poslove

Ova mera slična je prethodnim dvema zaštitnim merama, s' tim što su u ovom slučaju mera izriče odgovornom licu koje je izvršilo prekršaj i sastoji se u zabrani tj. ne dozvoljavanju ovom licu da vrši poslove koje je vršilo u vreme izvršenja prekršaja, ili u zabrani vršenja rukovodeće dužnosti u privrednom ili finansijskom poslovanju. Ova mera može da se odnosi i na zabranu vršenja određene vrste poslova ili u zabrani vršenja svih ili nekih dužnosti vezanih za raspolaganje, korišćenje, upravljanje ili rukovanje poverenom imovinom (čl. 57. st. 1. ZOP).

Opšti uslov za izricanje ove zaštitne mere sastoji se u zloupotrebi dužnosti od strane odgovornog lica radi izvršenja prekršaja. Ovaj opšti uslov posebno dolazi do izražaja ako propisom kojim se određuje prekršaj nije drugačije određeno, odnosno ako tim propisom nisu određeni neki drugi uslovi za izricanje ove zaštitne mere (čl. 57. st. 2. ZOP), a to, u stvari, znači da se pomenutim propisom mogu predvideti i drugi uslovi za izricanje ove mere.

I ova zaštitna mera, kao i prethodne dve, je određenog trajanja i može se izreći u vremenskom rasponu od šest meseci do tri godine, računajući njeno trajanje od dana izvršnosti presude kojom je mera izrečena, s' tim da se, ako je izrečena i kazna zatvora, vreme provedeno na izdržavanju ove kazne ne uračunava u vreme trajanja navedene zaštitne mere (čl. 57. st. 3. i 4. ZOP).

5. Zabrana upravljanja motornim vozilom

Zaštitna mera zabrana upravljanja motornim vozilom je mera koja se sastoji u privremenoj zabrani upravljanja motornim vozilom (određene vrste ili

kategorije) od strane učinioca prekršaja. Ova mera se izriče sa ciljem da se otkloni opasnost od ponovnog vršenja prekršaja od strane učinioca.

Opšti uslov za izricanje ove zaštitne mere je da je učinilac izvršio prekršaj protiv bezbednosti saobraćaja ili da postoji opasnost da će upravljajući motornim vozilom ponovo učiniti prekršaj, ili što njegovo ranije kršenje propisa o bezbednosti saobraćaja ukazuje na to da je opasno da upravlja motornim vozilom određene vrste ili kategorije. I kod ove zaštitne mere opšti uslov za njeno izricanje posebno dobija na značaju onda kada propis kojim se određuje prekršaj ne predviđa uslove za izricanje ove mere (čl. 58. st. 2. ZOP).

Trajanje izrečene zaštitne mere zabrane upravljanja motornim vozilom može biti najmanje trideset dana, a najviše do jedne godine. Trajanje mere počinje od dana upisa ove mere u dozvolu za upravljanje motornim vozilom (određene vrste ili kategorije), a ako učinilac nema takvu dozvolu, onda od dana pravnosnažnosti presude kojom je mera izrečena. Ukoliko je učiniocu prekršaja izrečena i kazna zatvora, vreme provedeno na izdržavanju kazne ne uračunava se u vreme trajanja mere.

6. Obavezno lečenje zavisnika od alkohola i psihoaktivnih supstanci

Ova zaštitna mera se može izreći licu koje je učinilo prekršaj usled zavisnosti od stalne upotrebe alkohola ili psihoaktivnih supstanci, i kod koga postoji opasnost da će usled ove zavisnosti i dalje činiti prekršaje. Proizilazi da su bitna dva uslova za izricanje ove zaštitne mere: prvi, da je lice učinilo prekršaj usled zavisnosti od stalne upotrebe alkohola ili psihoaktivnih supstanci i drugi, da postoji opasnost da će usled ove zavisnosti lice (učinilac) i dalje činiti prekršaje. Dakle, cilj izricanja ove zaštitne mere je otklanjanje opasnosti ponovnog vršenja prekršaja od strane učinioca koji je zavistan od stalne upotrebe alkohola ili psihoaktivnih supstanci.

Pre izricanja ove zaštitne mere sud je dužan da pribavi mišljenje veštaka, odnosno nadležne zdravstvene organizacije, tj. ustanove (čl. 59. st. 2. ZOP). Inače, učiniocu kome je izrečena ova zaštitna mera nalaže se obavezno lečenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ili drugoj specijalizovanoj ustanovi. Ukoliko učinilac prekršaja kome je naloženo obavezno lečenje bez opravdanih razloga odbije lečenje (tj. ne podvrgne se lečenju ili napusti lečenje), izvršenje ove zaštitne mere sprovedeće se prinudnim putem.

Zakonodavac je odredbom čl. 59. st. 4. ZOP-a propisao da ova zaštitna mera može najduže trajati do jedne godine, s' tim da se njeno izvršenje može obustaviti i pre isteka vremena određenog u presudi ako zdravstvena organizacija ustanovi (utvrdi) da je lečenje završeno, čime je praktično neposredni cilj ove mere ostvaren.

7. Obavezno psihijatrijsko lečenje

Obavezno psihijatrijsko lečenje je nova zaštitna mera koju je zakonodavac u naše prekršajno zakonodavstvo uneo prvi put Zakonom o prekršajima iz 2013. godine, dakle, sada važećim zakonom, najverovatnije inspirisan sličnim rešenjem u Krivičnom zakoniku, a koje je vezano za meru bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi. Inače, ovakvom rešenju, i u prekršajnom zakonodavstvu, svakako su išli u prilog praktični razlozi. Naime, predviđanjem ove zaštitne mere rešava se jedan važan problem u dosadašnjoj praksi kada sudija nije mogao da izrekne licu, koje je u neuračunljivom stanju ostvarilo obeležje određenog prekršaja, bilo kakvu, bolje reći, ni jednu sankciju, a očigledno je da se je to lice fizički realizator prekršaja nalazilo u opasnom stanju. I upravo, to opasno stanje u kome se učinilac prekršaja nalazi, jeste vrlo bitna činjenica koja opravdava predviđanje ove nove zaštitne mere.

Prema odredbi čl. 60. st. 1. ZOP-a, obavezno psihijatrijsko lečenje kao zaštitna mera izreći će se učiniocu prekršaja koji je u neuračunljivom stanju učinio prekršaj, ako se utvrdi da postoji ozbiljna opasnost da učinilac ponovi prekršaj, te da je radi otklanjanja te opasnosti potrebno njegovo psihijatrijsko lečenje. Pod ovim istim uslovima, zaštitna mera obaveznog psihijatrijskog lečenja se može izreći i učiniocu prekršaja čija je uračunljivost bitno smanjena, ako mu je za učinjeni prekršaj izrečena novčana kazna, rad u javnom interesu, opomena ili je pak učinilac oslobođen od kazne (čl. 60. st. 3. ZOP).

U cilju uspešnijeg lečenja učinioca prekršaja može se odrediti da se to njegovo lečenje povremeno sprovodi u zdravstvenoj ustanovi. U tom slučaju neprekidno lečenje u zdravstvenoj ustanovi ne može trajati duže od 15 dana, s' tim da može biti preduzeto najviše dva puta u toku godine. Dakle, proizilazi da se ova zaštitna mera prvenstveno sprovodi na slobodi, a da se povremeno i u određenom vremenskom trajanju može sprovoditi i u zdravstvenoj ustanovi. Međutim, ukoliko se desi da se učinilac prekršaja prema kome je izrečena ova zaštitna mera ne podvrgne lečenju na slobodi ili lečenje samovoljno napusti, onda sud može odrediti da se obavezno psihijatrijsko lečenje sprovede u zdravstvenoj ustanovi pod gore navedenim uslovima (čl. 60. st. 5. i 6. ZOP).

Prema tome, treba zaključiti da se zaštitna mera obaveznog psihijatrijskog lečenja sprovodi na slobodi i traje dok postoji potreba da se učinilac prekršaja leči, ali najduže do jedne godine.

Na kraju, treba posebno istaći da je zaštitna mera obaveznog psihijatrijskog lečenja jedina prekršajna sankcija koja se može samostalno izreći neuračunljivom učiniocu prekršaja.

8. Zabrana pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja

Ova zaštitna mera prvi put je uvedena u naše prekršajno zakonodavstvo Zakonom o prekršajima iz 2005. godine i ima, kao što je to slučaj i sa drugim

zaštitnim merama, preventivni karakter. Iz samog naziva ove zaštitne mere može se zaključiti da je to mera kojom se ne dozvoljava učiniocu prekršaja da pristupi oštećenom, odnosno objektima ili mestu izvršenja prekršaja, sa ciljem da učinilac ne ponovi prekršaj ili da ne nastavi da ugrožava oštećenog (čl. 61. st. 1. ZOP). Kada se ova mera odnosi na zabranu pristupa oštećenom, onda ona obuhvata i meru zabrane pristupa zajedničkom stanu ili domaćinstvu u periodu za koji važi zabrana.

Zaštitna mera zabrane pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja se izriče na pismeni predlog podnosioca zahteva za pokretanje prekršajnog postupka ili na usmeni zahtev oštećenog koji je on istakao prilikom saslušanja u prekršajnom postupku. Odluka suda kojom je izrečena ova mera mora da sadrži: vremenski period u kom se ona izvršava, podatke o licima kojima učinilac ne sme pristupiti, naznačenje objekata kojima ne sme pristupiti i u koje vreme, mesta ili lokacije u okviru kojih se učiniocu ne dozvoljava (zabranjuje) pristup. O ovaj sudskoj odluci obaveštavaju se: oštećeni i policijska uprava nadležna za izvršenje mere, a ukoliko se mera odnosi na zabranu učiniocu pristupa deci, bračnom drugu ili članovima porodice, onda se obaveštava i nadležni organ starateljstva.

Ova zaštitna mera se može izreći u trajanju do jedne godine, računajući od dana izvršnosti presude kojom je ona izrečena.

Kažnjeno lice kome je pravnosnažnom presudom izrečena mera zabrane pristupa u obavezi je da poštuje tu zabranu. Ukoliko se desi da kažnjeno lice, ipak, prekrši ovu obavezu, odnosno ako pristupi oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja tokom trajanja ove mere ili pak ako ostvari kontakt sa oštećenim na nedozvoljeni način ili u nedozvoljeno vreme, onda će se tom licu izreći sankcija po propisu kojim je predviđen prekršaj za koji je i izrečena ova zaštitna mera (čl. 62. ZOP).

9. Zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama

Ova zaštitna mera, kao i prethodna, uneta je u naše prekršajno zakonodavstvo Zakonom o prekršajima iz 2005. godine. Donošenje ove mere verovatno je inspirisano sličnim rešenjem u Krivičnom zakoniku, a koje se tiče mere bezbednosti zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama, jer kao što se vidi i nazivi ovih mera su u potpunosti isti. I ovom merom, kao i prethodnom, ne dozvoljava se, tj. zabranjuje se određeno prisustvovanje učiniocu prekršaja, s' tim što se u ovom slučaju ta zabrana prisustvovanja odnosi na sportske priredbe.

Inače, zaštitna mera zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama se sastoji u obavezi učinioca prekršaja da se, neposredno pre početka vremena održavanja određenih sportskih priredbi, lično javi službenom licu u područnoj policijskoj upravi, odnosno policijskoj stanici na području na kojem se učinilac prekršaja zatekao i da boravi u njihovim prostorijama, dok traje sportska

priredba. Propisom kojim se određuje prekršaj može se predvideti obavezno izricanje zaštitne mere zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama.

Kada sud izrekne ovu zaštitnu meru, dužan je da o tome obavesti područnu policijsku upravu, odnosno policijsku stanicu prema mestu prebivališta kažnjenog lica.

Ukoliko se desi da kažnjeni (tj. učinilac prekršaja) kome je pravosnažnom presudom izrečena mera zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama, ne izvrši svoju obavezu, odnosno koji se neposredno pre početka održavanja određene sportske priredbe lično ne javi službenom licu u područnoj policijskoj upravi ili policijskoj stanici, kazniće se zatvorom od trideset do šezdeset dana.

Zaštitna mera zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama se može izreći u trajanju od jedne do osam godina, s' tim što se vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora ne uračunava u trajanju ove mere.

10. Javno objavljivanje presude

Zaštitna mera javno objavljivanje presude je, kao što je to slučaj i sa nekim prethodnim merama, uneta u naše prekršajno zakonodavstvo Zakonom o prekršajima iz 2005. godine. Donošenje i ove mere je inspirisano sličnim rešenjem koje postoji u Krivičnom zakoniku u vezi mere bezbednosti pod identičnim nazivom – javno objavljivanje presude.

Inače, propisom kojim se određuje prekršaj može se predvideti obavezno izricanje zaštitne mere javnog objavljivanja presude.

Ova zaštitna mera se izriče, ako sud smatra da je korisno da se javnost upozna sa presudom. To je posebno slučaj ako bi objavljivanje presude moglo da doprinese da se otkloni opasnost po život ili zdravlje ljudi ili da se zaštiti sigurnost prometa roba i usluga ili privreda. U zavisnosti od značaja prekršaja, sud će odlučiti da li će se presuda objaviti preko štampe, radija ili televizije ili pak preko više navedenih sredstava informisanja, kao i to da li će se obrazloženje presude objaviti u celini ili u izvodu, vodeći pri tome računa da sam način objavljivanja presude budu takav da omogući obaveštenost svih onih u čijem se interesu ona i objavljuje.

Presuda se može objaviti u roku najdužem od trideset dana od dana pravosnažnosti presude, a troškovi javnog objavljivanja presude padaju na teret kažnjenog.

11. Udaljenje stranca sa teritorije Republike Srbije

Lica koja nisu naši državljani, odnosno stranci uživaju sva prava koja su predviđena našim Ustavom i zakonima kao i državljani naše države. Međutim, u nekim slučajevima postoje razlozi koji ukazuju na nepoželjnost boravka stranca na domaćoj (našoj) teritoriji. Jedan od tih slučajeva je i taj kada stranac učini određeni prekršaj na našoj teritoriji. Zakonodavac je, slično rešenju u Krivičnom zakoniku,

predvideo i u prekršajnom zakonodavstvu zaštitnu meru udaljenje stranca sa teritorije Republike Srbije. U krivičnom zakonodavstvu to je mera bezbednosti proterivanje stranca iz zemlje.

Inače, primena ove zaštitne mere u prekršajnom pravu, tj. zakonodavstvu se vrši u slučaju kada je stranac učinio prekršaj zbog koga se ocenjuje da je njegov dalji boravak u našoj zemlji (državi) nepoželjan. Zaštitna mera udaljenje stranca sa teritorije Republike Srbije može da traje od šest meseci do pet godina (prethodni zakon je predviđao trajanje ove mere do tri godine). Trajanje zaštitne mere udaljenje stranca sa naše teritorije se računa od dana pravosnažnosti presude, s' tim što se vreme koje je učinilac prekršaja proveo u zatvoru na izdržavanju kazne ne uračunava u vreme trajanja ove zaštitne mere.

Zakonodavac je odredbom čl. 65. st. 4. ZOP-a predvideo da se posebnim zakonom mogu propisati uslovi pod kojima se može na određeno vreme odložiti izvršenje ove zaštitne mere.

12. Oduzimanje životinja i zabrana držanja životinja

Ovo je zaštitna mera koja je u sistemu prekršajnih sankcija prvi put uneta odredbom sada važećeg Zakona o prekršajima, a kojom se predviđa oduzimanje i zabrana držanja životinja nesavesnom vlasniku, odnosno držaocu životinja.

Naime, osnov za predviđanje ove zaštitne mere se nalazi, pre svega, u odredbama novog, sada važećeg, Zakona o zaštiti dobrobiti životinja koji je u obzir imao prava životinja proklamovanim Deklaracijom Ujedinjenih nacija i konvencijama o zaštiti različitih kategorija životinja i kažnjavanja lica koja životinje zlostavljaju. Inače, prethodnim Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja, oduzimanje životinje (koja je predmet prekršaja) bilo je određeno kao administrativna, ali ne i kao i sudska zaštitna mera, jer ona kao takva nije bila ni predviđena prethodnim Zakonom o prekršajima. Predviđanjem ove mere u pozitivnom, tj. sada važećem Zakonu o prekršajima otvorene su mogućnosti da se, osim oduzimanja životinja, vlasniku ili držaocu zabrani privremeno ili trajno držanje životinja. Dakle, ova zaštitna mera ima dva aspekta. Prvi se odnosi na oduzimanje životinja njenom vlasniku ili držaocu, a drugi na privremenoj ili trajnoj zabrani držanja životinja.

Zakonodavac je prvo odredbom čl. 66. st. 1. ZOP predvideo da će se mera oduzimanja životinja izreći vlasniku ili držaocu koji je oglašen odgovornim za prekršaj iz oblasti zaštite dobrobiti životinja, radi njegovog sprečavanja da ponovi vršenje prekršaja, odnosno da na drugi način nastavi da ugrožava dobrobit životinja. Sud koji je doneo presudu odrediće u skladu s' posebnim propisima, da li će se oduzeta životinja predati nadležnom prihvatilištu za životinje ili zainteresovanoj organizaciji. Propisom kojim se određuje prekršaj može se predvideti obavezno izricanje zaštitne mere oduzimanja životinja.

Zakonodavac je, takođe, odredbom čl. 66. st. 4. ZOP-a predvideo i meru zabrane držanja jedne, više, odnosno svih vrsta životinja, koja će se izreći licu koje je oglašeno odgovornim za prekršaj iz oblasti zaštite dobrobiti životinja radi

sprečavanja tog lica (tj. učinioca) da ponovi prekršaj, odnosno da na drugi način nastavi da ugrožava dobrobit životinja. Inače, licu kome je pravnosnažnom presudom izrečena mera zabrane držanja životinja, a koji postupi protivno toj zabrani izreći će se sankcija po propisu kojim je predviđen prekršaj za koji je izrečena ova zaštitna mera.

Ova zaštitna mera se može izreći u trajanju od jedne do tri godine, računajući trajanje mere od dana izvršnosti presude, s' tim što se propisom kojim se određuje prekršaj može predvideti obavezno izricanje zabrane držanja svih, odnosno pojedinih vrsta životinja kao trajne zaštitne mere. Dakle, proizilazi da prvi aspekt ove mere (tj. mera oduzimanja životinja – čl. 66. st. 1. ZOP) može biti izrečen na određeno vreme, (odnosno privremeno), a da drugi aspekt ove mere (tj. mera zabrane držanja jedne, više, odnosno svih životinja-čl. 66. st. 4. ZOP) može, pored izricanja na određeno vreme, biti izrečena i kao trajna zaštitna mera.

VASPITNE MERE

Vaspitne mere predstavljaju osnovnu prekršajno-pravnu meru za suzbijanje prekršajnog ponašanja maloletika, odnosno ove mere su okosnica sistema prekršajnih sankcija koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima prekršaja. Vaspitne mere su zakonom propisane mere čiji je cilj, s' jedne strane, da se suzbije vršenje prekršajnih dela od strane maloletnika a, s' druge strane, da se pružanjem zaštite i pomoći maloletnim učiniocima prekršaja razvije njihova lična odgovornost, pospeši njihovo prevaspitavanje i usmeri pravilan razvoj njihove ličnosti i time utiče da ubuduće ne vrše prekršaje. Pored toga što su vaspitne mere osnovne prekršajne sankcije, one su ujedno i najbrojnije, najraznovrsnije i najčešće izricane prekršajne sankcije prema maloletnim učiniocima prekršaja.

Imajući u vidu cilj (svrhu) vaspitnih mera, sud je dužan da prilikom njihovog izricanja uzme u obzir sve okolnosti koje mogu da utiču na izbor vaspitne mere, kako bi ocenio kojom će se od propisanih vaspitnih mera (u konkretnom slučaju) najbolje ostvariti svrha prevaspitanja. U tom smislu sud će posebno uzeti u obzir sledeće okolnosti: starost maloletnika, stepen njegovog duševnog razvoja, psihičke karakteristike i motive zbog kojih je učinio prekršaj, njegovo dotadašnje vaspitanje, okolinu i uslove pod kojima je živeo, težinu učinjenog prekršaja, da li mu je već pre toga bila izrečena vaspitna mera, kao i sve ostale okolnosti koje utiču na izbor vaspitne mere kojom će se najbolje postići svrha vaspitanja. Radi utvrđivanja napred navedenih okolnosti sud je u obavezi da sasluša i roditelje ili usvojitelja maloletnika, odnosno, njegovog staratelja kao i druga lica koja mogu da pruže potrebne podatke (čl. 78. st. 1. i 2. ZOP). Za razliku od krivičnog zakonodavstva, prekršajno zakonodavstvo ne predvidja zavodske vaspitne mere, jer je zakonodavac verovatno smatrao da prekršaji kao najlakši kazneni delikti, po pravilu, ne zahtevaju izdvajanje maloletnog učinioca prekršaja u specijalizovane ustanove.

Ukoliko se desi da se posle donošenja odluke kojom je izrečena vaspitna mera pojave okolnosti kojih nije bilo u vreme njenog donošenja, ili se za njih nije znalo, a koje su takve prirode da bi uticale na donošenje odluke, onda se izvršenje izrečene vaspitne mere može obustaviti ili se izrečena mera može zameniti nekom drugom vaspitnom merom za koju se oceni da bi (s' obzirom na nove okolnosti) bila adekvatnija u smislu postizanja boljih rezultata na planu vaspitanja, tj. ostvarivanja svoje svrhe (čl. 79. ZOP). Međutim, ako iz bilo kojih razloga ne dođe do započinjanja izvršenja izrečene vaspitne mere ili neke od posebnih obaveza u roku od šest meseci od pravnosnažnosti odluke o izrečenoj vaspitnoj meri ili posebnoj obavezi, sud je dužan da razmotri ovo pitanje i nakon toga može doneti jednu od sledećih odluka: 1) da ponovo odluči da se ranije izrečena mera bezbednosti ili posebna obaveza izvrši i 2) da odluči da se ranije izrečena mera ili posebna obaveza zameni nekom drugom vaspitnom merom ili posebnom obavezom (čl. 80. st. 1. ZOP). Ako je maloletnik učinio više prekršaja u sticaju, sud će pri izboru vaspitnih mera jedinstveno ceniti sve prekršaje i izreći samo jednu vaspitnu meru.

Ukoliko se dogodi da maloletni učinilac prekršaja postane punoletan pre započinjanja ili u toku prekršajnog postupka, onda će se u tom slučaju primenjivati odredbe o maloletnicima, osim onih koje se odnose na vaspitne mere. Međutim, ako je maloletnik kome je izrečena vaspitna mera postao punoletan posle donošenja odluke o njenom izricanju, onda će sud rešenjem obustaviti izvršenje te vaspitne mere (čl. 83. ZOP). Dakle, za razliku od krivičnog prava, gde se vaspitne mere pod određenim uslovima mogu primenjivati i u odnosu na punoletna lica, u prekršajnom pravu takva mogućnost ne postoji.

Inače, sud je dužan da vodi posebnu evidenciju za svakog maloletnika kome je izrečena vaspitna mera.

Zakonom o prekršjima za maloletne učinioce prekršaja predviđene su dve vrste vaspitnih mera: 1) mere upozorenja i usmeravanja i 2) mere pojačanog nadzora, koje se dalje razvrstavaju na određene podvrste.

1. Mere upozorenja i usmeravanja

Vaspitne mere upozorenja i usmeravanja (koje su ranije, primera radi, u krivičnom pravu bile poznate pod imenom „disciplinske mere“) su najlakša vrsta vaspitnih mera. Njihova primena dolazi u obzir kada su u pitanju oni maloletnici prema kojima nije potrebno primenjivati neke trajnije mere vaspitanja, odnosno koji su prekršaj učinili iz lakomislenosti (nepromešljenosti), a ne zbog vaspitne zapuštenosti. U stvari, mere upozorenja i usmeravanja se izriču kad je takvim merama potrebno uticati na ličnost maloletnika i njegovo ponašanje i kada su one dovoljne da se postigne svrha zbog koje su i predviđene, propisane.

U vaspitne mere upozorenja i usmeravanja spadaju ukor i posebne obaveze. Posebne obaveze predstavljaju novu vrstu vaspitnih mera upozorenja i usmeravanja, koja je u prekršajno zakonodavstvo uvedena po ugledu na rešenje u

krivičnom zakonodavstvu. Naime, Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (ZOMUKD) je u okviru krivičnih sankcija za maloletne učinioce krivičnih dela predvideo vaspitne mere da bi ih odrebom čl. 11. st. 1. razvrstao, tako da su u prvu vrstu ovih mera upravo svrstane mere upozorenja i usmeravanja gde pripadaju sudski ukor i posebne obaveze. Dakle, potpuno isto rešenje.

Ukor. Ukor (u krivičnom pravu to je sudski ukor) predstavlja najblažu, najlakšu vaspitnu meru koja se izriče maloletniku (učinicu prekršaja) prema kojem nije potrebno preduzeti trajnije vaspitne mere, a posebno kad se iz njegovog odnosa prema učinjenom prekršaju i njegove spremnosti da ubuduće ne čini prekršaje može zaključiti da će se i samo ukorom postići svrha ove vaspitne mere. Dakle, sud će izreći ovu meru ako stekne uverenje da je za vaspitanje maloletnika dovoljno samo da ga prekori (ukori) za učinjeni prekršaj.

Pri izricanju mere ukora maloletniku će se ukazati na društvenu neprihvatljivost njegovog postupka i predočiće mu se mogućnost izricanja i druge vaspitne mere, ukoliko ponovo učini prekršaj (čl. 75. st. 2. ZOP). Da li će ova mera biti dovoljna zavisi kako od ličnosti maloletnika i njegove spremnosti da više ne čini prekršaje, tako i od same težine prekršaja koji je učinio, ali i od mogućnosti i spremnosti njegove okoline da mu u tome pomogne. Inače, uz ukor se može izreći i neka od zaštitnih mera (npr. oduzimanje predmeta)

Posebne obaveze. Za razliku od prekršajnog zakonodavstva, u našem ranijem krivičnom zakonodavstvu postojale su, iako ne kao samostalna krivična sankcija (tj. kao vaspitna mera), posebne obaveze kao mere koje su se fakultativno mogle odrediti uz vaspitne mere pojačanog nadzora. Njihov zadatak se tada svodio na to da omoguće potpunije i efikasnije izvršenje one vaspitne mere uz koju su bile određene.

U našem pozitivnom krivičnom zakonodavstvu, posebne obaveze predstavljaju jednu od vrsta vaspitnih mera upozorenja i usmeravanja, odnosno predstavljaju samostalnu vrstu sankcija u sistemu maloletničkih krivičnih sankcija, a od skora, bolje reći, od donošenja Zakona o prekršajima 2013. godine, posebne obaveze predstavljaju i u prekršajnom pravu posebnu vrstu mera upozorenja i usmeravanja, odnosno samostalnu vrstu sankcije u sistemu prekršajnih sankcija za maloletnike.

Posebne obaveze kao samostalna vaspitna mera upozorenja i usmeravanja, odnosno kao samostalna prekršajna sankcija izriče se kada sud oceni da je odgovarajućim zahtevima i zabranama potrebno uticati na maloletnika i njegovo ponašanje. U tom smislu, sud može maloletniku odrediti jednu ili više posebnih obaveza i to:

- 1) da se izvini oštećenom;
- 2) da u okviru svojih mogućnosti, popravi ili nadoknadi štetu koju je prouzrokovao;
- 3) da ne posećuje određena mesta i izbegava društvo određenih lica koja na njega negativno utiču;

- 4) da se podvrgne odvikavanju i lečenju od zavisnosti od alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci;
- 5) da se radi učenja ili provere znanja saobraćajnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača;
- 6) da se, bez naknade, uključi u rad humanitarnih organizacija ili poslove ekološkog, socijalnog ili lokalnog značaja;
- 7) da se uključi u rad sportskih i drugih sekcija u školi uz pedagoški nadzor nastavnika (čl. 76. st. 1. tač. 1-7 ZOP).

Iz same prirode posebnih obaveza proizilazi da one imaju ulogu prevaspitavanja i usmeravanja malolenika u njegovom budućem razvoju, posebno u njegovom ponašanju u društvu a u tom kontekstu i izbegavanju činjenja prekršaja i drugih kaznenih delikata (npr. krivičnih dela) za koje može biti kažnjen. U stvari, posebnim obavezama se trenutno i preventivno deluje na maloletnika (učinioca prekršaja), da brzo i relativno lako shvati značaj svog prekršajnog dela, te da odustane od budućeg činjenja prekršaja tako što će se pokajati i izraziti posebnu svest i ubeđenje da se takav prekršaj desio iz određenih razloga, npr. iz nepažnje ili sličnih okolnosti, ali i straha da može (ako ponovo učini prekršaj) snositi teže posledice, te da maloletnik jednostavno shvati da se ne isplati činiti prekršaje, odnosno kaznena dela. Dakle, izricanjem ove mere maloletnik (učinilac prekršaja) treba da bude dovoljno upozoren na posledice činjenja prekršaja, čime se zapravo ostvaruje svrha kažnjavanja i ujedno opravdava postojanje ovakve vaspitne mere u sistemu prekršajnih sankcija.

Inače, zakonom je precizirano da izuzev prve, sve ostale posebne obaveze (čl. 76. st. 1. tač. 2-7 ZOP) ne mogu trajati duže do šest meseci i ne smeju ometati maloletnikovo školovanje ili zaposlenje, dok u vezi posebne obaveze predviđene u tač. 2. koja se odnosi na mogućnost da maloletnik popravi ili nadokandi štetu koju je prouzrokovao činjenjem prekršaja, sud može odrediti visinu, oblik i način popravljavanja štete, pri čemu lični rad maloletnika na popravljanju štete može trajati najviše do 20 časova u periodu od mesec dana i mora biti tako raspoređen da ne smeta redovnom školovanju ili zaposlenju maloletniku (čl. 76. st. 2. i 3. ZOP).

Ukoliko dođe do neispunjenja (realizacije) bilo koje od posebnih obaveza, sud može izrečenu posebnu obavezu zameniti drugom obavezom ili nekom drugom vaspitnom merom, o čemu će upozoriti maloletnika (učinioca prekršaja) prilikom izricanja posebnih obaveza (čl. 76. st. 4. ZOP).

Izvršenje posebnih obaveza sprovodi se uz nadzor organa nadležnog za poslove starateljstva koji je dužan da o izvršavanju obaveza obavestava sud (čl. 76. st. 5. ZOP).

2. Mere pojačanog nadzora

Mere pojačanog nadzora predstavljaju posebnu vrstu vaspitnih mera, s' tim što u prekršajnom zakonodavstvu, za razliku od krivičnog zakonodavstva, postoje, kao što je napred rečeno, dve vrste vaspitnih mera. Naime, u krivičnom

zakonodavstvu, osim mere upozorenja i usmeravanja i mere pojačanog nadzora, postoje i vaspitne mere zavodskog karaktera.

Do primene vaspitne mere pojačanog nadzora dolazi onda kada je za vaspitavanje i razvoj maloletnika potrebno preduzeti trajnije mere uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno maloletnikovo potpuno odvajanje iz dotadašnje sredine. Drugačije rečeno, izricanje mere pojačanog nadzora prema maloletnom učiniocu prekršaja, odnosno kaznenog dela ima za cilj trajno vaspitavanje maloletnika. Taj cilj će se ostvariti tako što će se nad maloletnikom stalno vršiti potrebna briga i nadzor uz opravdano očekivanje da će se time postići svrha kažnjavanja, odnosno da maloletnik neće ubuduće činiti prekršaje i druga kaznena dela.

Za razliku od Zakona o prekršajima koji je predvideo dve mere pojačanog nadzora i to: pojačani nadzor od strane roditelja, usvojitelja ili staratelja i pojačani nadzor od organa starateljstva (čl. 77. st. 2. i 3.), Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (ZOMUKD), odnosno tzv. maloletnički zakon je odredbom čl. 11. st. 1. tač. 2. predvideo četiri mere pojačanog nadzora, a to su, osim ovih mera koje je predvideo i Zakon o prekršajima, i mera pojačanog nadzora u drugoj porodici, kao i novu mera pojačanog nadzora uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloletnika.

Pojačani nadzor od strane roditelja, usvojitelja ili staratelja. Ovu meru pojačanog nadzora sud će izreći onda kada su roditelji, usvojitelj ili staratelj propustili da vrše potrebnu brigu i nadzor nad maloletnikom (npr. zbog velike prezaposlenosti ili prevelikog poverenja u svoje dete i sl.), a u mogućnosti su da ovakvu brigu i nadzor vrše i to se od njih može s' osnovom očekivati. Dakle, u ovom slučaju se roditeljima, odnosno usvojitelju ili staratelju poverava vršenje pojačanog nadzora nad maloletnikom, a oni preuzimaju ispunjavanje ove obaveze. Prilikom izricanja ove mere roditeljima, odnosno usvojitelju ili staratelju se mogu dati potrebna uputstva, pa i da im se nalože određene dužnosti koje ova lica trebaju da preduzmu u cilju vaspitavanja maloletnika i otklanjanja štetnih uticaja na njega.

Zakon o prekršajima je propisao da mera pojačanog nadzora od strane roditelja, usvojitelja ili staratelja može trajati najmanje tri meseca, a najduže godinu dana, dok je Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica za istovrsnu meru predvideo trajanje najmanje šest meseci, a najviše dve godine, što je i razumljivo imajući u vidu da je kriminalno ponašanje teži i društveno opasniji oblik ponašanja od prekršajnog ponašanja maloletnika, te je potrebno da ova mera duže traje kako bi se ostvarila svrha njenog izricanja, odnosno primene.

Pojačani nadzor organa starateljstva. Ovo je druga mera pojačanog nadzora koja se izriče, odnosno primenjuje, u slučaju da roditelji, usvojitelj ili staratelj maloletnika nisu u mogućnosti da vrše pojačani nadzor, pa će onda nad maloletnim učiniocem prekršaja pojačani nadzor vršiti organ starateljstva. Naime, kada sud izrekene ovu meru, maloletnik ostaje da živi kod svojih roditelja ili kod drugih lica (usvojitelja ili staratelja) koji ga izdržavaju, odnosno koji se o njemu

staraju, a pojačani nadzor nad njim vrši određeno službeno lice organa starateljstva ili drugo stručno lice koje odredi taj organ. U tom smislu organ starateljstva je dužan da se brine o školovanju maloletnika, njegovom zaposlenju, njegovom izdvajanju iz dotadašnje sredine koja na njega loše utiče, o eventualnoj potrebi lečenja i sređivanja prilika u kojima maloletnik živi.

I ova mera pojačanog nadzora, kao i prethodna, ne može trajati kraće od tri meseca, niti duže od godinu dana. Za razliku od Zakona o prekršajima, Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica je trajanje ove mere pojačanog nadzora, kao i u slučaju prethodne mere, odredio u rasponu od šest meseci do dve godine, takođe, iz istih onih razloga koji su navedeni i kod prethodne mere.

3. Kažnjavanje (starijih) maloletnika

Zakonodavac je odredbama čl. 81. ZOP-a posebno predvideo kažnjavanje starijih maloletnika, s' obzirom da se prema ovoj kategoriji imaloletnika (tj. lica koja su u vreme izvršenja prekršaja navršila 16 a nisu navršila 18 godina) mogu izreći, osim vaspitnih mera, još i kazneni poeni i kazna, dok se prema mlađim maloletnicima, kao što je napred rečeno, mogu izreći samo vaspitne mere. Izricanje kazne starijem maloletniku podrazumeva ispunjenje sledećih uslova: 1) da je on u vreme izvršenja prekršaja, prema svojoj duševnoj razvijenosti mogao da shvati značaj svoje radnje i da je mogao upravljati svojim postupcima i 2) da zbog težih posledica prekršaja ili većeg stepena maloletnikove krivice ne bi bilo opravdano primeniti vaspitnu meru. Zakonodavac je, takođe, predvideo da se starijem maloletniku kazna maloletničkog zatvora može izreći izuzetno. Pri izricanju ove kazne sud mora imati u vidu prirodu prekršaja, lične osobine maloletnika i njegovo ponašanje. Inače, kazna maloletničkog zatvora je najteža kazna, odnosno sankcija koja se može izreći maloletnom učiniocu prekršaja. Njenim izricanjem se ujedno ukazuje na činjenicu da se izricanjem bilo koje druge sankcije ne bi postigla svrha kažnjavanja, posebno zbog težine prekršaja i stepena krivice maloletnog učinioca prekašaja.

Kazna maloletničkog zatvora izrečena starijem maloletniku ne može biti duža od 30 dana. Isto tako, maloletnom učiniocu prekršaja ne može se izrečena novčana kazna zameniti kaznom maloletničkog zatvora u smislu primene instituta zamene neplaćene novčane kazne u kaznu zatvora, kao u slučaju punoletnog učinioca prekršaja, već će se prinudno naplatiti, u skladu sa zakonom.

Na kraju, treba pomenuti da je o svakoj izrečenoj vaspitnoj meri ili kazni, prekršajni sud u obavezi da obavesti organ starateljstva prema mestu prebivališta maloletnika.

ZAKLJUČAK

Sistem prekršajnih sankcija čine kazne, kazneni poeni, opomena, zaštitne mere i vaspitne mere. Ovaj sistem je prema punoletnim licima, kao što je to slučaj i sa sistemom krivičnih sankcija, organizovan kao *dualistički*, jer ga praktično čine kazne i zaštitne mere, a dopunjuju druge prekršajne sankcije. Među tim drugim sankcijama posebno se ističu kazneni poeni, koji više nisu svrstani u kazne, već su predviđeni kao posebna vrsta prekršajnih sankcija (sankcija *sui generis*) i opomena, kao jedina mera upozorenja. Prema maloletnim učiniocima prekršaja, kao posebna vrsta prekršajnih sankcija, predviđene su vaspitne mere.

Ono što treba posebno istaći, jeste da je novim Zakonom o prekršajima na drugačiji način regulisana *zamena neplaćene novčane kazne* kaznom zatvora ili kaznom rada u javnom interesu. Naime, novim rešenjem se naglašava da se, pre svega, neplaćena novčana kazna zamenjuje kaznom zatvora, a kada to sudija proceni prema okolnostima slučaja, onda se neplaćena novčana kazna može zameniti i kaznom rada u javnom interesu. Kada su u pitanju pravna lica, zbog same njihove prirode, nije moguće zameniti neplaćenu novčanu kaznu. Takodje se ni prema maloletnim učiniocima prekršaja ne može primeniti zamena neplaćene novčane kazne kaznom zatvora, već se može samo prinudno naplatiti novčana kazna i to iz imovine roditelja ili staraoca maloletnika, naravno, ako maloletnik nema vlastite imovine.

Isto tako, u novom zakonskom rešenju precizirano je da se kazna rada u javnom interesu ne obavlja prinudno, a ukinuto je i ograničenje da se rad ne može obavljati duže od dva časa dnevno. Takodje, interesantno je da je maksimum ove kazne od 360 časova, u stvari, izjednačen sa maksimumom istoimene kazna u krivičnom zakonodavstvu.

Kazneni poeni, primereno njihovoj pravnoj prirodi, izdvojeni su i predstavljaju posebnu vrstu *nesamostalne* prekršajne sankcije, s obzirom da se izriču uz kaznu ili opomenu. Kazneni poeni se mogu izricati prekršiocima koji su već stekli vozačku dozvolu izdatu od strane nadležnog organa, i to bez obzira da li vozačku dozvolu imaju u vreme izvršenja prekršaja ili su pak vozili uprkos pravnosnažno izrečenoj zabrani upravljanja motornim vozilom.

I na kraju, sistem zaštitnih mera je "obogaćen" dvema novim zaštitnim merama, s tim što je novim Zakonom o prekršajima precizirano kada se i prema kojim licima mogu izreći pojedine zaštitne mere. Do propisivanja novih mera je došlo iz razloga što je isključena mogućnost da se zaštitne mere propisuju drugim zakonima, osim Zakonom o prekršajima. Te nove mere su: mera obaveznog psihijatrijskog lečenja i mera oduzimanja životinja i zabrana držanja životinja. Zaštitnom merom obaveznog psihijatrijskog lečenja se rešavaju dosadašnje situacije kada sudija nije mogao da izrekne licu, koje je u neuračunljivom stanju ostvarilo obeležje odredjenog prekršaja, nikakvu prekršajnu sankciju. Ovo rešenje je očigledno inspirisano sličnim rešenjem u krivičnom zakonodavstvu u pogledu

mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi. Zaštitnom merom oduzimanja i zabrane držanja životinja su otvorene mogućnosti da se nesavesnom vlasniku ili držaocu životinja, osim oduzimanja životinja zabrani privremeno ili trajno držanje životinja, što je u skladu sa pravima životinja proklamovanim Deklaracijom Ujedinjenih nacija i konvencijama o zaštiti različitih kategorija životinja i kažnjavanju lica koja životinje zlostavljaju.

DEFINITION AND SORTS OF MISDEMEANOR SANCTIONS

PhD Miodrag Jovic

Abstract:

The sanctions of criminal law in general, and, therefore, I misdemeanor rights are repressive response undertaken by the country as a representative of a society with a view to its protection from the harmful consequences which he applied penalty exercise, ie. misdemeanor offenses.

What will be the system of criminal sanctions in general, and what will be the system of misdemeanor sanctions depends on the scope and structure of the offense, but also the orientation of the criminal policy States to accompany the system.

But not only that. This system depends on the attitude prevailing in a particular society, or the degree of its democratic development, but if the company is based more on principles of democracy, then the system will thus be less repressive sanctions a more preventative vice versa.

The adoption of the new Law on Misdemeanors of 2013, which in a different way regulates the matter of misdemeanor rights in relation to the previous Prekršajno by legislation, give is sufficient reason to the author of this work to pay attention to one particular segment substances legs misdemeanor law - systems misdemeanor sanctions and point to some newspapers, that is a different way of regulating the misdemeanor sanctions.

Keywords: Misdemeanour law, sanctions, prison sentence, fine, community service, Penalty, warning, protective measures, educational measures.